

Het pruimenras Imperiale Ottomane

Een immer terugkerend probleem voor pomologen vormt de naamgeving van fruitbomen. Namen ontbreken of naambordjes zijn verdwenen, bomen worden verplant of gaan dood en worden vervangen. Ook komt het nog al eens voor dat kwekers van fruitbomen een ander ras leveren dan gevraagd was of op het label was vermeld. Het opsporen van de juiste naam is vaak een moeilijke en tijdrovende bezigheid. Problemen met de naamgeving doen zich met enige regelmaat voor bij de zoektochten naar referentiemateriaal (pitten of stenen) van pruimenrassen die de schrijver elk jaar in augustus-september onderneemt voor aanvulling van de vergelijkingscollectie. Dat was bijvoorbeeld ook het geval bij een boom met de naam Imperiale Ottomane in de boomgaard van Jan Woltema in Niebert. Het sortiment fruitbomen in deze boomgaard omvat tal van appel-, peren- en pruimenrassen die hier in de loop der jaren zijn verzameld als resultaat van de speurtochten die door Jan Woltema en collega's ieder jaar werden ondernomen. Van bijna verdwenen en teruggevonden rassen werd entmateriaal gehaald, waarvan weer jonge bomen werden opgekweekt en op verschil-

lende locaties aangeplant. Zo zijn bijvoorbeeld bij meerdere borgen in de provincie Groningen nieuwe boomgaarden met deze rassen aangelegd en bestaande aangevuld (zie ook de jubileumuitgave "25 jaar NPV en Reisgids oude fruitrassen in Nederland"). Ook bomen waarvan de naam niet zo snel te vinden was, zijn door enten vermeerderd om deze later op naam te brengen. In de volgende jaren werden ook bomen met het label Imperiale Ottomane aangetroffen op de Fruithof in Frederiksoord en in de collectie van Roel Huistra in Zeerijp. Gezien de tijdlijn kan ervan worden uitgegaan dat deze zijn opgekweekt van bomen in Niebert. De bomen in Niebert en de Fruithof zijn van het ras Reine Claude d'Oullins, de boom in Zeerijp is op grond van de kenmerken een Reine Claude Uhink.

Imperiale Ottomane is in ons land betrekkelijk onbekend en dat is een goede aanleiding om in dit verband wat uitgebreider in te gaan op de kenmerken van het ras. De boom op de Fruithof (vak B19) is helaas gesneuveld, maar werd in 2011/2012 door de schrijver gedocumenteerd in de vorm van foto's, referentiemateriaal en meetgegevens. Omdat er

geen eenstemmigheid was over de juiste benaming zijn hier foto's en andere gegevens van deze bomen en andere Reine Claude d'Oullins bij elkaar gezet zodat rechtstreekse vergelijking mogelijk is. Ook van Imperiale Ottomane is diverse informatie bijeengebracht om de verschillen tussen beide rassen te duiden.

Verleden en heden

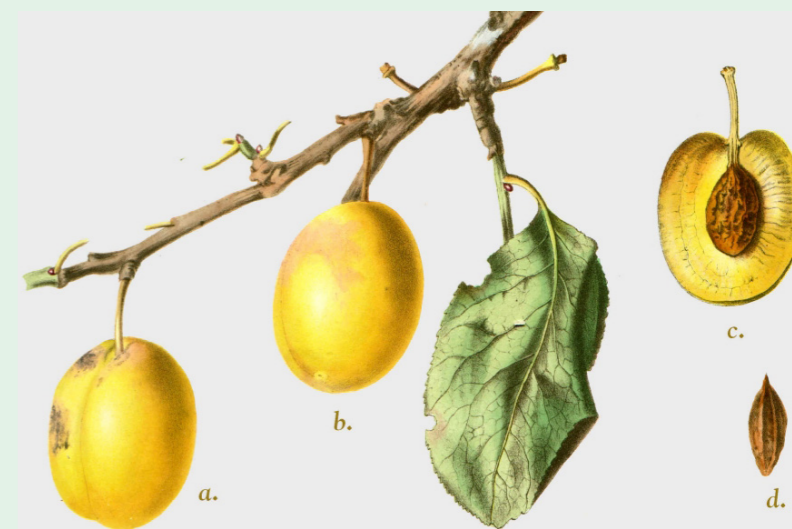
Imperiale Ottomane is een oud pruimenras dat tegenwoordig weinig voorkomt, maar literatuurgegevens doen vermoeden dat het ras vroeger meer verbreid was. In het Duitstalige gebied heeft dit ras ook namen als Ottomanische Kaiser-pflaume en Türkische Gelbe Pflaume. Over de oorsprong van Imperiale Ottomane is opvallend weinig bekend. De naam suggereert dat het op enig moment ergens in het vroegere Ottomaanse rijk (ca. 1300-1923) is ontstaan, maar daar is verder weinig over te vinden. De naam zou voor het eerst zijn vermeld in de catalogus van de 'Obstbaumschule' te Hohenheim, jaargang 1823 (Liegel, 1838). Imperiale Ottomane is zeldzaam in fruitboomcollecties in Europa. Het ras bleek na enig zoeken aanwezig in

de collecties van de Deutsche Genbank Obst. Deze organisatie heeft als belangrijke doelen het behoud en onderzoek van oude fruitrassen waartoe op een tiental locaties verspreid over Duitsland collecties zijn aangelegd. In twee van deze collecties is Imperiale Ottomane vertegenwoordigd: op de locatie bij Freising van de Technische Universiteit München (TUM) en het Obstbauzentrum Jork, in Altes Land, een streek met veel fruitteelt ten westen van Hamburg. Deze collectie (bij Esteburg) bleek vrij recent aangeplant en daarom werd contact gelegd met de beheerders van de collectie in Freising. Op verzoek werd een monster pruimen toegestuurd (evenals foto's van pruimen aan de boom in verschillende stadia van rijpheid). Van het enthout dat vorige winter werd toegestuurd heeft Ger van Santvoort in Someren een vier-tal planten opgekweekt. Het streven is de komende jaren meer bomen op te kweken.

Raseigenschappen

Beschrijvingen van Imperiale Ottomane zijn te vinden in Liegel (1838), Langenthal (1856), Jahn et al. (1861) en Berghuis (1868). De beschrijvingen in Langenthal en Jahn et al. komen grotendeels van Liegel. Ook in Engelse en Amerikaanse vakliteratuur wordt het ras beschreven: Hogg (1884), Downing (1896) en Hedrick (1911). Uit alle gegevens blijkt dat de boom sterk groeit, goed draagt en dat de pruimen lang aan de boom blijven.

De pruimen uit Freising zijn rond 15 augustus vrijwel rijp geoogst en ze lagen zonder veel in kwaliteit achteruit te gaan tot eind augustus. De pruimen zijn ongeveer 3,5 cm hoog bij 3 cm breed, regelmatig ovaal met een weinig opvallende naad. (tabel 1)

Imperiale Ottomane Berghuis (1868).

Imperiale Ottomane Freising (Beieren).

Tabel 1. Afmetingen (mm) van pruimen Imperiale Ottomane en R. Cl. d' Oullins.

Ras	Locatie	Aantal	Lengte	Dikte	Breedte
Imp. Ottomane	Freising 2018	19	35.0	29.8	30.4
R. Cl. d'Oullins	Fruithof, vak B19	10	43.6	40.8	42.3
R. Cl. d'Oullins	Niebert	12	44.4	42.9	43.1
R. Cl. d'Oullins	Someren	13	37.4	35.3	36.9

Steen Imperiale Ottomane Freising (Beieren).

Steen Reine Claude d'Oullins Fruithof.

Steen Reine Claude d'Oullins Someren 2018.

De grondkleur is (groen)geel, maar de meeste waren oranje tot soms rood aangelopen. De schil heeft een dun waas en is nogal taai en zurig, wat onder meer ook door Berghuis en Langenthal wordt genoemd. Het geel-oranje vruchtvlees proeft in de mond wat 'spekkig'. De pruimen van Freising komen goed overeen met de afbeelding en beschrijving van Berghuis.

In Langenthal, Jahn en Downing zijn de afgebeelde pruimen vrijwel rond. In alle referenties is de grondkleur geel (goudgeel, groengeel, matgeel), eventueel met schaarse rode punten en vlekken. Alleen Hogg meldt roodkleuring aan de zonzijde. Mogelijk heeft de sterke roodkleuring van de pruimen uit

Freising te maken met de zonnige en warme zomer van 2018. De smaak wordt uiteenlopend beoordeeld: smeltend, sappig en zoet (Downing, Hogg), sappig, aangenaam, goed (Hedrick), vruchtvlees week, sappig, aangenaam, zoet (Langenthal, Jahn). Berghuis noteert: "Bij ons niet zeer aangenaam, op zandgronden veel beter." De in de literatuur vermelde rijpingstijden lopen sterk uiteen: van eind juli (Downing) tot half september (Berghuis). Zo rijst enige twijfel of wel steeds hetzelfde ras is beschreven, al is bij Berghuis wel te lezen dat Imperiale Ottomane in Engeland en Amerika eerder rijp is dan op het Europese continent.

De boom op de Fruithof (vak B19) en die in Niebert zijn van het ras Reine

Claude d'Oullins. Dit wordt duidelijk door de gegevens van pruimen en stenen te vergelijken met die van Reine Claude d'Oullins van andere locaties. De pruimen van Reine Claude d'Oullins zijn in de regel middelgroot, rond of wat hoogronde en de naad is duidelijk afgetekend. De schil heeft een vrij dik waas waardoor ze witachtig aandoen. De vruchtsteeltjes zijn dikker (gemiddeld 1,6-2,6 mm) dan die van Imperiale Ottomane (gemiddeld 1,2-1,5 mm). De stenen zijn wat bol door de tamelijk gewelfde kanten en ze hebben een kenmerkende inkeping aan de basis, die bij Imperiale Ottomane veel kleiner is of ontbreekt. Ook door de indexwaarden van de stenen zijn de rassen goed tegen elkaar afgegrensd.

Imperiale Ottomane in de literatuur

- S. Berghuis, 1868. Den Nederlandschen Boomgaard.
- E. Dermine, O. Liard, 1957. Identification et Description de Variétés du Prunier Européen.
- A.J. Downing, 1896. The Fruits and Fruit Trees of America.
- R. Hogg, 1884. The Fruit Manual.
- F. Jahn, G.C. Lucas, E. Oberdieck, 1861. Illustriertes Handbuch der Obstkunde, Band III Steinobst.
- F. Kröling, 2011. Zwetsche, Pflaumen, Renekloden, Mirabellen. Pomologen-Verein e.V., Detmold.
- L.E. Langenthal (Herausgeber), 1856. Deutsches Obstcabinet, Section 4, Pflaumen.
- G. Liegel, 1838. Systematische Anleitung zur Kenntnis der Pflaumen. Oder: das Geschlecht der Pflaumen in seinen Arten und Abarten.
- D. Szalatay, M. Kellerhals, M. Frei, U. Müller, 2011. Früchte, Beeren, Nüsse. Die Vielfalt der Sorten – 800 Porträts. 25 jaar NPV en Reisgids Oude Fruitrassen in Nederland, 2014. Uitgave Noordelijke Pomologische Vereniging, 2014.

Tabel 2. Afmetingen en indexwaarden van de stenen van Imperiale Ottomane en R. Cl. d'Oullins.

Ras	Locatie	Aantal	Lengte	Dikte	Breedte	Indexwaarden
Imperiale Ottomane	Freising 2018	20	18.3	12.4	6.9	38 : 68 : 180
Imperiale Ottomane	Kröling, 2011 (Geisenheim)	4	ca. 20	ca. 14	ca. 8	40 : 70 : 175
R. Cl. d'Oullins	Fruithof Vak B19	12	21.5	15.5	10.1	47 : 72 : 154
R. Cl. d'Oullins	Niebert	12	22.3	15.7	9.6	43 : 70 : 163
R. Cl. d'Oullins	Someren	15	20.0	15.0	10.0	50 : 75 : 150
R. Cl. d'Oullins	Szalatnay et al., 2011		23.7	17.3	11.0	46 : 73 : 157
R. Cl. d'Oullins	Dermine & Liard, 1957		22.5	16.0	10.0	44 : 71 : 160

Deze gegevens laten zien dat er kenmerkende verschillen bestaan tussen Reine Claude d' Oullins en Imperiales Ottomane en dat de determinatie wat betreft deze twee rassen geen probleem hoeft te zijn. Twee van de door Ger van Santvoort opgekweekte Imperiales Ottomane zijn ondergebracht in de collecties van Roel Huistra en op de Fruithof. De komende jaren zal blijken hoe de bomen zich ontwikkelen en of de opmerking van Berghuis terecht is dat Imperiale Ottomane op zandgrond kwalitatief betere oogsten levert dan op andere gronden.

Tekst en foto's Henk Woldring. De stenen zijn gefotografeerd door Dirk Fennema, professioneel fotograaf, Groningen.

Klokeren

Het radioprogramma 'De Taalstaat' - actueel, informatief, vrolijk en taalgevoelig - dat gepresenteerd wordt door Frits Spits en iedere zaterdag van 11.00 tot 13.00 uur uitgezonden wordt, had op 18 januari jl. een prachtig zogenaamd vergeetwoord dat met fruit te maken heeft. Daarom leek het de redactie een geschikt onderwerp voor dit blad.

Kloken, kloeke, kloere, kloere: na het plukken een boomgaard doorlopen om appels etcetera die zijn blijven hangen omdat ze moeilijk bereikbaar waren, alsnog van de boom te halen. Dat gebeurde doorgaans door er met een lange stok tegen aan te slaan. In de vorm klokeren ook in de Krimpenerwaard.

Website: <https://www.meertens.knaw.nl/ewnd/boeken/woord/89976>

Salix Boomzorg
onderhoud van boom en landschap

boomverzorging
snoeien fruitbomen
landschapsonderhoud
erfplanting

www.salixboomzorg.nl | 06 486 972 37